

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Центр економічних досліджень імені Йозефа Шумпетера
Інститут Доктора Яна-Урбана Сандала

**НАУКОВА СПАДЩИНА
ЙОЗЕФА АЛОЇЗА ШУМПЕТЕРА
І СУЧАСНІСТЬ:
ПОГЛЯД ІЗ МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ**

**Матеріали
III Міжнародної Шумпетерівської конференції**

21-22 жовтня 2016

**Чернівці
Чернівецький національний університет
2016**

УДК 330.83(08)
ББК 65.02(7СПО)6-179я431
НЗ4

Друкується за ухвалою редакційно-видавничої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

НЗ4 Наукова спадщина Йозефа Алоїза Шумпетера і сучасність: погляд із минулого в майбутнє / Матеріали III Міжнародної Шумпетерівської конференції (21-22 жовтня 2016 р.). – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016 – 252 с.

У матеріалах конференції представлені результати дослідження змісту наукових здобутків Йозефа Алоїза Шумпетера. Розглядаються особливості формування та еволюційний характер теоретичної спадщини вченого, механізми модернізації соціально-економічних систем, проводиться аналіз ринкових трансформацій, чинників зміцнення економічної безпеки підприємництва, тенденцій формування нових параметрів міжнародних економічних відносин, регіональної економіки та галузевих ринків. Як інноваційний механізм суспільних змін та підвищення кості життя виділено соціальне підприємництво.

Автори, переважно з провідних науково-дослідних та навчальних закладів України, Норвегії, Австрії, висловлюють власну думку щодо розв'язання актуальних проблем.

Для науковців, фахівців-практиків, викладачів навчальних закладів, аспірантів, студентів – усіх, хто займається економічними дослідженнями.

УДК 330.83(08)
ББК 65.02(7СПО)6-179я431

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНА СПАДЩИНА ЙОЗЕФА ШУМПЕТЕРА: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР

CHAPTER I THEORETICAL HERITAGE OF JOSEPH SCHUMPETER: PECULIARITIES OF FORMING AND EVOLUTIONAL CHARACTER

Бажал Ю.М.	Теорія Шумпетера в сучасному дискурсі економічної науки і практики	10
Sturn R.	Schumpeter and the challenges of globalization	12
Gehrke C.	Alfred Amonn: Schumpeter's replacement in Graz (and elsewhere)	12
Sandal J.-U.	In the Early Joseph Alois Julius Schumpeter's Footsteps – Resarch Highlights	13
Леоненко П.М.	«Парадокси особистості Й. А. Шумпетера» та парадокси його наукової творчості	16
Павлов О.І.	Й. Шумпетер як передвісник міждисциплінарного синтезу економіки та суміжних наукових дисциплін	20
Галушка З.І., Соболев В.О.	Інноваційний підхід у концепції циклічного розвитку Й.Шумпетера та його сучасне значення	23
Ковальчук Т.М.	Суперечливі підходи Й Шумпетера, щодо впливу філософії на розвиток економічного аналізу в праці «Історія економічного аналізу»	27
Сторощук Б.Д.	Феномен Шумпетера в контексті концепції економіки влади	31
Губатюк І.В.	Дослідження сутності та особливостей економічних інтересів в концепції економічного розвитку Й.Шумпетера	35
Дугчак А. В.	Ідеологія інноваційного розвитку Й.Шмпетера і економіка України	39
Соболева М.В.	Діалектика монополії і конкуренції у вченні Йозефа Шумпетера	42
Yevchuk K. Cherednychenko M.	Innovations in business economy and the main Schumpeter conclusion	44
Medvetskyi I.A.	Budget and Financial Planning of the State as a Tool of Realization of Economic Dimension of Sustainable Development and Ideas by J. A. Schumpeter	47
Кузь В.І.	Розвиток підсистеми стратегічного обліку в контексті реалізації положень теорії економічного розвитку Й.А. Шумпетера	50

д.е.н., професор Павлов О. І.
Одеська національна академія харчових технологій

Й. ШУМПЕТЕР ЯК ПЕРЕДВІСНИК МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО СИНТЕЗУ ЕКОНОМІКИ ТА СУМІЖНИХ НАУКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Як свідчить історія економічної думки, економічна наука протягом тривалого часу приймає активну участь в процесах міждисциплінарного синтезу. В теорії та на практиці відомі три способи міждисциплінарного стику економіки з іншими науками. Перший заснований на економічному імперіалізмі, під яким розуміється «інтервенція» економічної науки у дослідження негосподарських сфер суспільного життя. Сутність другого способу полягає в здійсненні економічних досліджень за методологічного та теоретичного пріоритету інших (іншої) наук. Через це такий спосіб визначають як «економічну вассальність». Третій спосіб – реального співробітництва є справжнім шляхом до міждисциплінарного синтезу, коли кожна з наукових дисциплін одночасно сприймає та здійснює зворотний вплив на розв'язання «стикових» наукових проблем за рахунок взаємного теоретичного та методологічного збагачення. Цей спосіб є найбільш природним і реалізується в умовах універсалізації та спеціалізації знань, коли вчені, за висловом В. Вернадського [1, с. 370] все більше спеціалізуються не за науками, а за проблемами, що дозволяє, з одного боку, надзвичайно занурюватися в явища, що вивчаються, а з іншого – розширювати їх охоплення з усіх точок зору. В

будь-якому випадку результатом взаємодії економіки з іншими науками на засадах міждисциплінарного синтезу є генерація нового знання.

Ця наукова та практична проблема актуалізувалася у зв'язку з прийняттям у квітні 2015 року урядової постанови [2], яка ідентифікує економіку поряд з політологією, соціологією, психологією тощо як соціальну та поведінкову наукову та навчальну дисципліну. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у зверненні до витоків цього явища.

На наш погляд, є усі підстави вважати причетним до цього історичного процесу й Й. Шумпетера, незважаючи на те, що в прямій постановці він даною науковою проблемою не займався.

Проте у своїх двох фундаментальних працях [3; 4] Й. Шумпетер приділяє чимало уваги міждисциплінарним аспектам баталій «теоретиків» та «істориків» про методи дослідження, питанням суміжності економіки та історії, соціології й політології, зв'язкам економічної теорії з математикою, статистикою та економетрією.

Окреме місце у теоретичній спадщині Й. Шумпетера займає «бачення» картини економічної реальності як «першого сприйняття або уявлення від явищ, які належать дослідити» [3, с. 748], як «суміш сприйняття та донаукового аналізу» [5, с. 253], або як «переданалітичний акт пізнання, що поставляє матеріал для аналізу» [3, с. 49]. Спеціальний інтерес Й. Шумпетера до економічної онтології можна пояснити його належністю до прибічників нормативної теорії. В контексті теми нашого дослідження, «бачення» Й. Шумпетера постає як канал проникнення ідеології. Отже, мова йде про співвідношення в науковому аналізі наукової та ідеологічної складових, що надає цій проблемі статусу своєрідного методологічного орієнтиру міждисциплінарного стику економіки та інших наукових дисциплін.

Й. Шумпетер [3, с. 8, 14] продемонстрував власне розуміння зв'язку наукової теорії та ідеології. Наука, стверджував він, – це галузь знання, що виробила спеціалізовану техніку пошуку та інтерпретації (аналізу) фактів. Вченого-економіста відрізняє володіння технікою аналізу в таких областях: історія; статистика; теорія; економічна соціологія.

Кожен аналітик, на думку Й. Шумпетера [3, с. 41], також є продуктом соціальної сфери та залежить від свого положення в суспільстві. Це спонукає його звертати увагу на конкретні факти та розглядати їх під певним кутом зору. Крім того, під впливом середовища людина підсвідомо намагається бачити факти в тому чи іншому світлі. Це підводить нас до проблеми впливу ідеології на економічний аналіз.

Такий погляд Й. Шумпетера на проблему співвідношення науки та ідеології в контексті методології економічного дослідження свідчить, з одного боку, про визнання ним ролі ідеології (світогляду) в науковому пізнанні та схильність до історизму – з іншого.

Недарма Й. Шумпетер виступав «арбітром» в суперечці про методи між маржиналістами (К. Менгер) та представниками нової історичної школи (Г. Шмоллер). Зокрема, позиція щодо несприйняття «істориками» такого типу економічної теорії, при якому логіка наукових абстракцій сприймається як

логіка самого економічного життя, знайшла підтримку у Й. Шумпетера, який визначив таку підміну як «рикардіанський порок».

Й. Шумпетер взагалі надавав історичній науці значну роль в осягненні економічного розвитку. Невипадково у своїй фундаментальній праці «Теорія економічного розвитку» він використовував термін «економічний історик» [4, с. 1063], обґрунтовуючи його походження тим, що часткове оволодіння істориком економічним полем не було унікальним, оскільки усі суспільні науки частково підпадали під його вплив. Проте, підкреслював Й. Шумпетер, історія має зворотний вплив на економіку. Якщо економіст віддає перевагу історичному підходу до економічного середовища, він може – виходячи зі знання про те, які ціннісні судження асоціюються з даним середовищем, – запропонувати історично прийнятну пораду, не виходячи за межі своєї професійної компетенції. Це є кроком в підтримку виправданості ціннісних суджень економістів. З іншого боку, це розвінчує міф про те, що економісти ставилися з презирством до дослідження історичних чи сучасних фактів, а економічна теорія в цілому була чисто спекулятивною чи втратила опору на факти. Економіст повинен передусім оволодіти історичним методом. Озброївшись цим методом, він занурюється в океан економічної історії, щоб досліджувати певні структури чи процеси в усіх їх життєвих деталях, місцевих та часових особливостях. Додамо, що для економіста науковий інтерес представляє не стільки «індивідуальне у минулому», скільки наслідки минулого у сучасному. Тобто мова має йти не про інтерпретацію історичних подій, а про включення до аналізу сутнісного, що знаходить свій прояв в індивідуальних та колективних діях суб'єктів господарської діяльності.

Отже, становлення економічної теорії та методології економіки вже за часів Й. Шумпетера, відбувалося у тісній взаємодії зі суміжними науками шляхом обміну методами дослідження. Ця тенденція сприяла подоланню меж не тільки між економікою та історією, а й економікою і соціологією та психологією. Тісний зв'язок між економікою й переліченими суміжними науками Й. Шумпетер розглядає в окремій главі своєї фундаментальної праці «Теорія економічного розвитку». Так, він підкреслює, що для економічної науки найбільш важливою суміжною дисципліною є соціологія, зокрема економічна соціологія та історична соціологія. Через історичну соціологію Й. Шумпетер [4, с. 1029, 1034, 136] прослідковує зв'язок економіки з етнологією («культурною» антропологією). В іншій своїй праці [3, с. 712] він окреслює коло питань, що охоплює економічна соціологія, а саме:

- факти економічної поведінки, з яких економісти виводять деякі допущення;

- інститути, що характеризують економічну організацію суспільства.

Наголошуючи на ролі психології в її міждисциплінарному синтезі з економікою, Й. Шумпетер класифікує її як експериментальну психологію, біхевіоризм, гештальт-психологію, фрейдистську психологію, соціальну психологію. Він також прослідковує [3, с. 1391–1394] зв'язок психології з теорією корисності.

Крім цього, Й. Шумпетер чимало уваги приділяв ролі в розвитку економічної теорії математики, статистики, економетрії. Математика має, на його переконання, велике значення для розвитку чистої економічної теорії. Економетрії він відводив роль інтегратора економічної теорії та статистичного методу. Статистичні дослідження, вважав він, є основою для конструювання економічної теорії [3, с. 1257, 1505, 1529].

Представлені погляди Й. Шумпетера щодо міждисциплінарного синтезу економіки з іншими науковими дисциплінами свідчать про те, що він дійсно є передвісником цього наукового феномену.

Список використаних джерел:

1. Вернадский В. И. Размышления натуралиста / В. И. Вернадский. Библиотека журнала «ORGANIC UA». – Кн. 12, т. 3. – ВК «АРС», 2013. – 532 с.; серия «Отечественная мысль», кн. 6.
2. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248149695>
3. Шумпетер Й. История экономического анализа. – Т. 1–3 / Й. Шумпетер. – СПб: Экономическая школа, 2001. – 1744 с.
4. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
5. Шумпетер Й. Наука и идеология / Философия экономики. Антология. Под ред. Д. Хаусмана. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2012. – 520 с.